

Relats - Llorenç Villalonga

Previsiblement, Llorenç Villalonga atribuiria la causa dels baixos índexs de lectura actuals a la seva *bête noire*: el progrés. El mateix progrés que, com escriu al conte *L'ovella*, consisteix a «aixecar edificis de sis pisos a carrerons medievals de menys de quatre metres d'amplària». Curiosa evolució la d'aquest autor, que va començar criticant el pairalisme de l'Escola Mallorquina, va continuar escrivint elegies pels paradisos perduts i va acabar els seus dies publicant articles en forma de conte contra el consumisme i el Concili Vaticà II. Desencantat del feixisme i del liberalisme, enemic etern del socialisme, no li quedava altra sortida que el «Penediu-vos-en!» dels profetes apocalíptics.

Villalonga va començar en castellà perquè «el mallorquí no és apte per expressar coses complicades». Unes dècades després escriuria *Bearn*, una de les millors novel·les catalanes d'aquest segle. L'aparent despreocupació lingüística de Villalonga, que el duria a barrejar registres i a utilitzar paraules i construccions espúries, no està renyida amb el perfeccionisme: era incapaç de reeditar una obra sense reescriure-la, i la comparació entre les diferents versions dels seus escrits bastaria per desenvolupar una dotzena de tesis doctorals. La seva originalitat, d'altra banda, prové d'una profunda ignorància de la tradició catalana, compensada per l'hipnotisme que li produïa la literatura francesa (Voltaire, Proust) i, en menor mesura, la castellana (Clarín, Ortega, Valle-Inclán). Després de viure a París i a l'epicentre de la modernitat que era la Residencia de Estudiantes de Madrid, la Mallorca de mossèn Costa i Llovera per força li devia resultar astringent. Villalonga va començar a escriure en castellà per cosmopolitisme, però es va passar al català quan va descobrir que era més llegit en aquesta llengua (justament l'adaptació al medi és un dels seus temes predilectes). L'establishment literari, d'altra banda, mai no va saber com tractar aquesta *rara avis* que simultanejava una persecució reeixida del matís amb un reaccionarisme sense fissures. A la fi de la seva vida va confessar, referint-se als seus personatges més coneguts, que se sentia més a prop del capellà Joan que del volterrià Don Toni.

L'autor de *Bearn* és recordat sobretot per les seves novel·les, però es va interessar per tots els gèneres: poesia, teatre, periodisme, narració curta. En tots hi trobem el mateix observador tendre i corrosiu de la ment humana (sobretot de la femenina), fascinat per la bellesa egoista, obsès per la decadència, defensor de la complementarietat dels contraris, que va saber ocultar la gravetat d'una situació darrera una frase àgil i frívola. En els contes, la sensació de lleugeresa que comunica la seva prosa, farcida de localismes i gal·licismes, es fa encara més intensa. Les seves descripcions són traços xinesos, els diàlegs s'elevan amb les ales de l'humor i la precisió. El gust per la paradoxa és fruit del gust per la velocitat, ja que aquesta figura

consisteix en un raonament el·líptic, en un pensament en forma de fletxa que, sense permetre captar-ne la trajectòria, es clava amb força al centre del blanc.

La tendència de Llorenç Villalonga a la insinuació, a l'economia expressiva, es mostra a la perfecció en els trenta-vuit *Contes sintètics*: peces d'un a tres paràgrafs, que concentren en un gest, en una rèplica, més profunditat que molts tractats de psicologia. No em puc resistir a reproduir el titulat *Esnobisme*: «Ell sabia que la pistola estava carregada i no desitjava morir, però com que els seus amics l'advertiren que anàs amb compte, sentí el deure imperiós de cometre una originalitat i, somrient, es travessà el cor.»

Villalonga va utilitzar sovint els contes com a banc de proves. L'any 1924 va publicar una sèrie d'entrevistes fictícies al diari *El Día* en què exposava la seva visió de la situació política del moment. Aquella experiència, a cavall entre l'opinió, la informació i la ficció, ha estat inclosa a diverses antologies que apleguen els seus contes. Les fixacions de Villalonga, manifestades en el cicle teatral de Fedra o en el novel·lístic de Bearn, es ramifiquen i es complementen en els contes, on apareixen els mateixos personatges observats des de punts de vista diferents. Així, a *Mitja hora tard* s'insinua menys veladament que a *Bearn* que el capellà Joan és el fill de Don Toni.

Potser Llorenç Villalonga -l'insular, el contradictori- ens agrada perquè és un autor francès en llengua catalana.